

NÂNG CAO VAI TRÒ CỦA CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI CHỖ Ở TÂY NGUYÊN TRONG GIỮ GÌN, PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA ỨNG XỬ VỚI MÔI TRƯỜNG TỰ NHIÊN

Lê Thị Hồng Hạnh¹, Bùi Thị Thu²

Ngày nhận bài: 06/10/2022; Ngày phản biện thông qua: 01/12/2022; Ngày duyệt đăng: 30/01/2023

TÓM TẮT

Dựa trên phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử, kết hợp cùng các phương pháp nghiên cứu của các khoa học liên ngành. Bài viết đề cập đến vấn đề nâng cao vai trò của các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên trong việc giữ gìn, phát huy giá trị văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên - một vấn đề có giá trị và ý nghĩa to lớn đối với việc phát triển kinh tế - xã hội ở Tây Nguyên trong tình hình hiện nay. Dựa trên việc phân tích vai trò quan trọng hàng đầu của các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên trong giữ gìn, phát huy giá trị văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên và làm rõ nội dung phương thức biểu hiện giá trị văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên của các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên, phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến việc phát huy vai trò của các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên trong giữ gìn, phát huy văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên. Trên cơ sở đó nhóm tác giả đề ra một số giải pháp nhằm phát huy vai trò tích cực của các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên đối với việc giữ gìn, phát huy giá trị văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên trong điều kiện hiện nay.

Từ khóa: văn hóa, ứng xử, môi trường tự nhiên, giá trị, Tây Nguyên.

1. MỞ ĐẦU

Tây Nguyên là một vùng lãnh thổ đặc biệt của Việt Nam, một khu vực sinh tồn lâu đời của cộng đồng tộc người anh em, nằm ở trung tâm bán đảo Đông Dương. Nơi đây có môi trường tự nhiên đa dạng, phong phú so với các vùng khác trên cả nước, là một trong những khu vực giàu tài nguyên rừng nhất Việt Nam, đặc biệt là rừng tự nhiên. Tây Nguyên xưa xưa cũng như hiện nay là nơi gặp gỡ của nhiều luồng dân cư, nơi giao lưu văn hóa của nhiều tộc người, do vậy các tộc người Tây Nguyên và văn hóa Tây Nguyên là bức tranh nhiều màu sắc. Nói đến văn hóa truyền thống của Tây Nguyên người ta nghĩ ngay tới những nét đặc trưng văn hóa của các dân tộc thiểu số như: Ba Na, Gia Rai, Êđê, M'ông, Cơ Ho, Mạ - những tộc người sống lâu đời hàng chục thế kỷ ở vùng đất cao nguyên đại ngàn, đầy nắng và gió này, nơi chứa đựng nhiều giá trị văn hóa truyền thống, những phong tục, tập quán, lễ hội... Trong những giá trị văn hóa đó không thể không nói đến văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên của các dân tộc thiểu số ở Tây Nguyên.

Tuy nhiên, trong thời gian qua, văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên của các dân tộc thiểu số (DTTS) ở Tây Nguyên đã có sự thay đổi rất lớn, từ mối quan hệ ứng xử hài hòa, tôn trọng và bảo vệ đã chuyển sang việc khai thác, tận dụng tự nhiên một cách triệt để nhằm phục vụ đời sống phát triển kinh

tế - xã hội của dân tộc mình. Những gì mà trước đây ông bà, tổ tiên của họ để lại qua ngàn đời và gìn giữ cho thế hệ sau như nguồn nước, rừng đầu nguồn, đất đai... thì nay những giá trị ấy đang dần biến mất. Hiện nay, rừng và đất đai ở Tây Nguyên đã bị con người tàn phá nặng nề, ảnh hưởng trực tiếp tới môi trường sinh sống. Rừng mất đi, đất giảm màu mỡ, nước đầu nguồn cạn kiệt, mùa mưa dòng suối đục ngầu. Vào mùa khô nắng nóng, nhiều khi khó tìm một bóng cây che mát. Nhà văn Nguyên Ngọc – người có nhiều nghiên cứu về Tây Nguyên đã từng lo ngại nếu những cánh rừng bị mất thì văn hóa Tây nguyên cũng sẽ tiêu điều, suy kiệt, bởi xét trong bản chất của nó, văn hóa Tây Nguyên chính là văn hóa rừng nên “mất rừng là mất văn hóa Tây Nguyên”.

Tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Đảng Cộng sản Việt Nam đã xác định tầm nhìn và định hướng phát triển đất nước giai đoạn 2021 – 2030 và các nhiệm vụ trọng tâm trong nhiệm kỳ XIII, một trong những nhiệm vụ trọng tâm đó là đề cao vai trò chủ thể và vị trí trung tâm của nhân dân trong chiến lược phát triển đất nước (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021a, 2021b). Với dân số chiếm 38% của vùng Tây Nguyên (Bùi Minh Đạo, 2020), đồng bào các DTTS ở Tây Nguyên đóng vai trò quan trọng trong việc giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa của dân tộc nói chung và giữ gìn, phát huy văn hóa ứng xử với môi trường tự nhiên nói riêng

¹Khoa Lý Luận Chính Trị, Trường Đại học Tây Nguyên;

²Trường THCS Đắk Nang, xã Đắk Som, huyện Đắk Glong, tỉnh Đắk Nông;

Tác giả liên hệ: Lê Thị Hồng Hạnh; ĐT: 0935882303; Email: lthhanh@ttn.edu.vn.